

Пише:
Александар
Борчевић

Стокхолм, Октобар 2008.

Зулу љубавна писма

Европљани су дуго маргинализовали афричку уметност негирајући јој естетска својства. По колонијалним нормама белаца то стваралаштво везивано је за племенску традицију па према томе има етнографске а не естетске вредности. Због тог стереотипа све до друге половине 20-ог века уметност црне Африке излагана је искључиво у етнографским, али не и у музејима уметности. Постоје многе заблуде и погрешна мишљења у овој области, све због непознавања материје и посматрања Африке кроз европске стандарде. Једна од тих заблуда је да афричка уметност претежно визуелна или само скулптурална (маске и скулптуре).

Уметност Јужне Африке није ни скулптурална нити визуелна. Та земља је најпознатија по уметничким творевинама од перли и глине. Израда накита од перли има дугу традицију у многим деловима света, па и у целој Африци. У прошлим временима перле у Африци израђиване су од природних, органских материјала: семена, шкољки, зуба и костију животиња, а бојене су биљним бојама. Долазак белих трговца у Африку прати појава перли од стакла које је локално становништво радо размењивало за злато, слоновачу и дијаманте. Чак се и робље плаћало перлама. Свакако најлепше од свих потичу из Зулу краљевства. Израда овог накита спада у интегрални део Зулу културе; та традиција је стара колико и тај народ и преноси се са

генерације на генерацију. Ове украсе носи цела популација, и мушкарци и жене; са изузетком оних који су примили хришћанство.

Али њихова чар није само у живописности и егзотичној естетици. Ови предмети су важно средство друштвене комуникације Зулу народа. Њихов главни значај лежи у "језику перли", где бојама и дизајном носиоци тих украса упућују поруке околини, које се због разних друштвених конвенција не могу на други начин упутити. На пример, различити украси оглашавају статус женске особе која их носи: уда-та, неудата, верена, има неудату сестру, итд. Даље, одређено дизајнирање и боје обавештавају о подручју из кога долази особа која их носи, итд. Код перли ништа није случајно, ни боја ни облик, ни дизајн. Све је у функцији презентације идентитета оног ко их носи. Речју, једна ниска од перли може казати више од хиљаду речи.

Свакако најшармантније од свих израђевина од перли су Зулу љубавна писма, која су по легенди настала када су Зулу мушкарци почели да раде по рудницима Јужне Африке. У то време, када је већина становништва била неписмена, једина могућност комуникације са женским делом популације на даљину, је била израда и слање малих форми од перли које су својим орнаментом и бојом изражавале емоције својих пошилаоца. Боје имају свој симболизам, индивидуално или у комбинацији, а инересантно је да боје могу имати позитивно али и негативно значење, па тако: црна може да значи брак али и раставу, плава-поверење/усамљеност, жута - добитак/неуспех, зелена - срећу/тугу, итд. Једино бела боја увек има позитив-

но, универзално значење: невиности, чистоће и спиритуалне љубави.

Друга област где се Зулу уметничка креативност успешно испољава је керамика. Тачније речено - женска креативност, јер се керамиком баве искључиво Зулу жене. Те посуде овалног облика, права су метафора женске фигуре, могу бити различитих величина, и служе за чување или сервирање утсхњала - Зулу пива. Производња пива такође је поверена женама. То пиво производи се ферментацијом проса и пије се приликом Зулу светковина, а такође и при обављању ритуалних церемонија комуникације са духовима предака. Посуде се ручно праве од глине, потом се декоришу традиционалним мотивима, а затим се остављају да се природно осуше. После сушења по-

суде се пеку два пута. Друго печење, односно гарављење се обавља на отвореном пламену да би посуде попримиле црну боју. На крају се керамика полира животињском машћу све док се не постигне високи сјај. Сваки ћуп је различит, и попут сваког другог уметничког објекта, носи препознатљив рукопис аутора. Данас ова керамика има две врсте купаца: Зулу становништво, које користи ове ћупове као посуде за пиво, интересују се искључиво за квалитет израде. Њих декорација и дизајн уопште не интересује. Друга категорија купаца - колекционари, интересују се пак, искључиво за естетска својства и богатство орнаментике ових керамичких посуда.

Испијање пива је врло важан друштвени ритуал за Зулу народ, кад сви седе заједно и пију пиво из једног заједничког великог суда. Прво се мало пива проспе на земљу, то је за духове и претке - они увек пију први. Затим пије жена која је била задужена за ферментацију; она испија пиво пред гостима да покаже да је пиво доброг квалитета. За све време домаћица је у клечећем положају. После тога служе се гости, по старешинству и важности. Мушкарци приликом испијања пива морају да скину своје капе. Пошто се пије "у круг", свако отпије колико више

може, јер може да потраје док опет дође ред за нови "гутљај или два".

Понекад, нарочито ако гости нису фамилијарни са домаћинима, свако пије из своје мале посуде, која се долива из великог крчага. Докле год појединац жели да пије - држи своју посуду са отвором на горе. Када се посуда окрене са отвором на доле, даје се до знања да је пића доста.

Са професорком керамике Хулиет А. нас неколико студената били смо у посети засеоку Пабалане у брдима Зулуленда, познатом по квалитетној керамичкој производњи коју производе женски чланови породице Магњаза. У тој великој фамилији удате су 12 жена, и све њих тајнама керамичког заната научила је њихова свекрва.

Хулиет, која држи катедру керамике у "Центру за визуелну уметност" при универзитету у ПМБ, проучава традиционално Зулу грнчарство и пише своју докторску дисертацију на ту тему, а све у у циљу очувања од заборава ове старе народне уметности. Она говори њихов језик, (напомена: белци Јужне Африке који говоре Зулу научили су га у детињству од своје Зулу послуге, док локално женско становништво по селима говори искључиво Зулу и не разумеју енглески). Хулиет често посећује места где се ради аутентична Зулу керамика, и зна све врсне керамичарке поименце, док све оне њу зову - Хулија.

Зулу куће прављене су у комбинацији прућа и блата и кружног су облика. У овој култури и прављење стамбених објеката поверено је - коме другом - већ женама. Шире фамилије групишу своје куће за становање једну до друге. Имају и заједничке објекте-трпезарије, где се окупљају приликом разних светковина, и где примају госте. У једној од тих округлих колиба организован је традиционални ручак за нас. Унутра, земљани под је прекривен плетеним асурама и нема никаквог намештаја, већ се седи на поду. По њиховом обичају мушкарци и жене седе одвојено. Мушкарци седе прекрштених ногу са десне, док жене седе испружених ногу са леве стране од улаза. Легенда каже да тај начин седења потиче из старих времена и омогућавао је Зулу ратницима у рату, да кад затреба, брзо устану од трпезе, зграбе лукове и стреле прислоњене код споредног излаза и журно напусте просторију.

